

109448

Dommene som falt i landssvikoppgjøret blir stående

Stortinget setter punktum for landssvikoppgjøret, som i det store og hele var rimelig og rettferdig. Ny vurdering vil bare rippe sårene opp

Stortinget satte igår sluttstrek for landssvikoppgjøret og fastslo at de dommer som er felt må bli stående. Gjort er gjort, og sett som helhet var oppgjøret rimelig og rettferdig og hvilte på et fullt lovlig grunnlag. Stortinget avviste klart forsøket fra et mindretall i justiskomiteén på å få en ny vurdering av enkelte av de klagemål som er reist mot oppgjøret. — Dette er slutten på en epoke, ble det sagt. — De aller fleste av de landssvikere som har sonet sin straff har funnet veien tilbake til samfunnet og har gjenvunnet sin aktelse der. Det ville bare være å rippe opp i gamle sår å gå til en nyvurdering som kunne føre til en ny omgang rettsaker, — det ville først og fremst gå ut over landssvikerne selv. Og den harde, indre kjerne som fremdeles ikke innrømmer noe og som fremdeles klager skal man være forsiktig med å høre på. Stortinget gjorde det også helt klart at landssvikoppgjøret bærer i seg selv en lærdom for fremtiden: Kommer vi opp i en lignende situasjon på ny vet alle hva landssvik er, og alle vet at landssvik blir straffet.

Et flertall i debatten mente at det ikke kan trekkes skille mellom aktivt og passivt medlemskap i NS, medlemskap var i seg selv aktivt, og var landssvik. Mens enkelte mente at oppgjøret som helhet kanskje var for mildt, mente andre at det i enkelte tilfelle var for strengt. Høyres John Lyng fikk støtte av flere da han hevdet — som han også gjorde i 1946 — at oppgjøret ble for bredt anlagt. Man skulle tatt de store sakene og latt de små få gå. — En bot på 500 eller 1000 kroner gjør landssvik for billig, ble det sagt i debatten. En av de tre i justiskomiteéns mindretall, Lars Aasgaard (kr.f.) erklærte at han ikke ville stemme for et eventuelt forslag fra dette mindretall.

«Stortinget kan ikke skyve fra seg klagemålene mot oppgjøret»

— Alt for mange er sett under ett, man har ikke sett på den enkelte sak, sa mindretallets ordfører, Einar Stavang, (a), Sogn og Fjordane, som mente å kunne tilbakevise

oppgjøret ble tatt på en verdig måte, ikke bygget på hevn, men bygget på at de som gjorde opp for det gale de hadde gjort, skulle bli opp-tatt i samfunnet pånytt. — Den dårligste hjelp vi kan gi landssvik-kerne er å rippe opp i de sår de fikk, sa Hovi.

Riktig at vi ikke var lemfeldige

Også Reidar Strømdahl (a), Vestfold, hevdet at den alminnelige mening blant folk er at det nu er satt sluttstrek for debatten om landssvikoppgjøret. Han mente å kunne påvise at det rettslige og lovlige grunnlag for oppgjøret ikke kan kritiseres, og hevdet at lovene og rettsaksjonen som ble gjennomført var i overensstemmelse med folks rettsbevissthet, samtidig som den noe mildere bedømmelse etterhvert som årene gikk, er akseptert av det store flertall.

— Det var riktig at vi ikke var lemfeldige og at vi ikke vek tilbake for rent praktiske vanskeligheter. En mer moderat linje i oppgjøret kunne fått mer alvorlige følger, ikke minst for NS-medlemmene selv, sa Strømdahl. — Andre krefter enn rettsapparatet kunne ha grepet inn, og det ville vært langt mer ugunstig for NS-medlemmene.

«Råtne stammer også i Jøssingskogen»

Lars Aasgaard (kr.f), Hordaland, som tilhørte justiskomiteéns mindretall, stilte et spørsmålsteget ved det forholdsvis store antall dødsdommer som ble avsagt under oppgjøret, og fremhevet videre at det i mange tilfelle tok lang tid før dom ble avsagt i landssviksakene. Etter hans mening er det «et stykke vei» fra medlemskap i NS til landssvik. En del led urett i oppgjøret og lider under det ennå, sa Aasgaard videre. — Det var mange råtne stammer også i Jøssingskogen og mange av dem som gikk i toget 17. mai 1945 med sløyfe og flagg hadde en frynset nasjonal holdning. Det er vanskelig for samfunnet å rette opp skadene 20 år etter, og det beste vi kan gjøre er å glemme det onde. —

Oppgjøret viser hva folk har å gjøre i en ny krigssituasjon

— Det må stå tindrende klart at oppgjøret ikke bare er en avsluttet affære. Det gir også uttrykk for klare generalpreventive hensyn og retningslinjer for hvordan man skal forholde seg hvis det kommer en lignende situasjon, uansett hvordan den måtte være, sa Sverre Løberg (a), Telemark. — Hvis det påny blir spørsmål om folkets forsvarsvilje, må lærdommen av landssvikoppgjøret være at vi vet hvilken holdning man skal forlange at folk skal innta.

oppgjøret ble tatt på en verdig måte, ikke bygget på hevn, men bygget på at de som gjorde opp for det gale de hadde gjort, skulle bli opp-tatt i samfunnet pånytt. — Den dårligste hjelp vi kan gi landssvik-kerne er å rippe opp i de sår de fikk, sa Hovi.

Oppgjøret ble for bredt anlagt, sier Høyres John Lyng

— Rettsoppgjøret kan ikke kritiseres ut fra en rettslig analyse, men jeg har helt siden 1945 ment at oppgjøret ble for bredt anlagt, sa Høyres parlamentariske leder John Lyng. Han stod alene i Odelstinget i 1946 da han gikk inn for at rettsoppgjøret skulle omfatte et utsnitt. De stores forhold skulle tas opp til grundig behandling, og de små skulle få gå, hevdet Lyng dengang. — De store sakene vil stå som et varsel for historien om at landssvik fører til fordervelse. Jeg stod helt alene i Odelstinget med dette syn, og fikk ingen støtte fra Einar Stavang som nu er mindretallets ordfører, sa Lyng.

Ingen gransking prøvet

John Lyng fastslo at den utvalgsutredning som ble foretatt etter hans forslag i 1952 ikke var noe forsøk på en gransking, vurdering eller overprøvelse av rettsoppgjøret. Utredningen skulle være en historikk over det som skjedde. Han fant det helt naturlig at mindretallet i justiskomiteén nu kom med sine vurderinger, og så ingen grunn til å kritisere det. — Rettsoppgjøret må vurderes ut fra to hovedsynspunkter, sa Lyng — rent juridisk analytisk, og rettspolitisk.

Ikke straff for ting som ikke var straffbare før

— Er lovgivningen gitt tilbakevirkende kraft i noe tilfelle? Vi hadde i 1945 bestemmelse i straffeloven, den militære straffelov og landssvikanordningen av 1944, som først ble stadfestet som lov i 1947. Stortingets justiskomiteé fastslo enstemmig at denne anordning kunne ha vært uskrevet, og vi så det slik at anordningen ikke skulle brukes på noe enkelttilfelle som ikke var av en slik karakter at det ikke ble innfanget av tidligere gjeldende lovgivning. Det var vår klare forutsetning at man ikke skulle åpne adgang til å straffe handlinger som ikke tidligere var straffbare. Domstolene har vært fullt klar over dette, og jeg er ikke blitt forelagt enkeltsaker hvor man med rette kan si at anordningen har vært gitt tilbakevirkende kraft.

Den rettspolitiske synsvinkel på oppgjøret reiser spørsmålet om vi skulle ha begrenset oppgjøret mer